

Zátah

Počátkem dubna 1958 jsme já a moje žena, malaričtí a nedůvěřiví, přijeli do balijské vesnice, kterou jsme jako antropologové zamýšleli zkoumat. Byla to malá obec, okolo pěti set obyvatel, a poměrně vzdálená, svět sám pro sebe. My jsme byli vetřelci, vetřelci z povolání, a vesničané s námi jednali tak, jak Balijsci zřejmě vždy jednají s lidmi, kteří nejsou součástí jejich života a ještě se jim vnučují: jako kdybychom tam nebyli. Pro ně, a do určité míry i sami pro sebe, jsme byli nikdo, strašidla, neviditelní.

Nastěhovali jsme se k početné rodině, která patřila k jedné ze čtyř hlavních vesnických klik (to bylo předem zařízeno prostřednictvím provinční vlády). Ale kromě našeho hostitele a náčelníka vesnice, jehož byl náš hostitel bratrancem a švagrem, nás všichni ignorovali, jak to dokážou jen Balijsci. Když jsme procházeli kolem, nejistí, plní touhy, dychtiví někomu se zalíbit, zdálo se, že se lidé dívají přímo skrz nás, pohledem zaostřeným několik metrů za nás, na nějaký skutečnější kámen nebo strom. Skoro nikdo nás nezdravil; ale ani nám nikdo nenadával nebo neřekl nic nepříjemného, což by nám poskytlo skoro stejné uspokojení. Když jsme se pokusili k někomu přiblížit (k něčemu takovému se člověk v takové atmosféře těžko přiměje), pohnul se nedbale, ale rozhodně směrem pryč. Pokud jsme někoho odchytili, jak sedí nebo se opírá o zeď, neřekl vůbec nic nebo zamumlal „yes“, což je pro Balijsce to nejpоследnější slovo bez jakéhokoliv významu. Ta lhostejnost byla samozřejmě promyšlená; vesničané pozorovali každý náš pohyb a měli ohromné množství značně přesných informací o tom, kdo jsme a co se chystáme dělat. Ale chovali se, jako bychom jednoduše neexistovali, a my jsme ve skutečnosti neexistovali, nebo zatím ještě ne, o čemž nás toto chování mělo informovat.

Tvrdím, že toto platí pro Bali obecně. Kdekoli jinde, kde jsem v Indonésii a později v Maroku byl, se na mne po příjezdu do nové vesnice lidé sesypali ze všech stran, aby si mne pořádně zblízka prohlédli a často také až příliš zkoumavě ohmatali. V balijských vesnicích, aspoň v těch mimo turistický okruh, se neděje vůbec nic. Lidé dál tlučou rýži, povídají si, nabízejí si věci, zírají do prostoru, nosí košíky, zatímco člověk bloumá a připadá si jaksí odhmotněný. A totéž platí na individuální úrovni. Když se poprvé setkáte s Balijscem, zdá se, že s vámi nemá naprosto nic společného; je „mimo“, vyjádřeno pojmem, který se stal slavným díky Gregorymu Batesonovi a Margaret Meadové.¹ Potom – za den, týden, měsíc (u některých lidí ten magický okamžik nepřijde nikdy) – se rozhodne, z důvodů, které jsem nikdy nebyl schopen zcela pochopit, že *jste skuteční*, a pak začne být přátelský, veselý, citlivý, soucitný, i když – protože je Balijsce – se vždy dokonale ovládá. Nějak *jste překročili jakousi morální nebo metafyzickou hranici stínu*. I když vás nebere docela jako Balijsce (tak se člověk musí už narodit), aspoň na vás pohlíží jako na lidskou bytost a ne jako na mrak nebo závan větru. Celá povaha vašeho vztahu se ve většině případů dramaticky změní na jemnou a téměř láskyplnou – změní se v tlumennou, trochu hravou, trochu afektovanou a trochu otupenou srdečnost.

Má žena a já jsme stále ještě byli ve stadiu závanu větru, což nás velice frustrovalo a dokonce znervózňovalo, neboť v takové situaci brzy začnete pochybovat, jestli *jste vůbec skutečně skuteční*. A právě v té době, zhruba deset dní po našem příjezdu, se na veřejném prostranství konaly velké kohoutí zápasy, aby se získaly peníze na novou školu.

Pomineme-li pár zvláštních příležitostí, jsou na Bali kohoutí zápasy za republiky zákonem zakázány (jako byly za Holanďanů, nikoli ze zcela nepodobných důvodů), většinou jako výsledek puritánských požadavků, které s sebou přináší radikální nacionalismus. Elita, která sama ani není tak puritánská, má starost o chudého, nevzdělaného rolníka, který prosází všechny své peníze, o to, co si budou myslet cizinci, o promarněný čas, který by se raději

---

¹ G. Bateson a M. Mead, *Balinese Character: A Photographic Analysis* (New York, 1942), s. 68.

měl věnovat budování země. Vidí kohoutí zápasy jako „primitivní“, „zpátečnické“, „nepokrokové“, a obecně nevhodné pro ambiciózní národ. A stejně jako u ostatních případů budících rozpaky – kouření opia, žebrání a nezakrytých ňader – se poněkud nesystematicky snaží učinit tomu přítrž.

Kohoutí zápasy, které jsou součástí „balijského způsobu života“, se samozřejmě přesto dále konají, a to mimořádně často, stejně jako se za prohibice v Americe pilo nebo jako se dnes kouří marihuana. A jako v případě prohibice nebo marihuany se policie (která, přinejmenším v roce 1958, nebyla skoro vůbec balijská, ale javánská) cítí povinna udělat čas od času zátah, zkonfiskuje kohouty a ostruhy, pár lidem dá pokutu a sem tam je dokonce exemplárně vystaví na několik dní tropickému slunci, což stejně nikdy nikoho nepoučí, dokonce ani když občas, opravdu ojediněle, dotyčný zemře.

Výsledkem je, že se zápasy většinou konají v zastrčeném koutě vesnice, napůl tajně, a tato skutečnost celou akci trochu zpomaluje – nepříliš, ale Balijcům je naprosto jedno, že je zpomalena. Nicméně v tomto případě, snad proto, že sbírali peníze na školu, peníze, které jim vláda nebyla schopna dát, snad proto, že bylo v poslední době málo zátahů, snad, jak jsem vyrozuměl z následné diskuse, zavládla představa, že byly zaplacené nezbytné úplatky, si mysleli, že to mohou risknout uprostřed vesnice a přilákat větší a nadšenější dav, aniž přivolají pozornost zákona.